

Nežinomo adreso paieška Europos Sąjungos civiliniame procese

Vytautas Vaitkevičius

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-1965-8136>

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantas

Luxembourg Centre for European Law (LCEL), vizituojantis doktorantas

Bâtiment Weicker 4, rue Alphonse Weicker L-2721 Luxembourg

El. paštas vytautas.vaitkevicius@tf.vu.lt

In Search of an Unknown Address in European Union Civil Proceedings

Vytautas Vaitkevičius

(Vilnius University (Lithuania))

(Luxembourg Centre for European Law (Luxembourg))

Summary. This article analyses the novelty established in Article 7 of the EU Service Regulation – assistance in determining the address of the addressee, seeking to ensure right to fair trial. The article examines how this innovation of the Regulation affects the strengthening of procedural safeguards. It examines the concept of unknown address, its origins and the circumstances of its establishment. The paper points out that the new assistance mechanism extends the scope of the Regulation by providing administrative assistance, access to databases and disclosure of information in determining the unknown address. However, it is critically pointed out that some of the innovations have been abandoned in the legislative process without any ground.

Keywords: service of documents, unknown address, assistance in address enquiries, EU Service Regulation, European Union civil procedure.

Nežinomo adreso paieška Europos Sąjungos civiliniame procese

Vytautas Vaitkevičius

(Vilniaus universitetas (Lietuva))

(Liuksemburgo Europos teisės centras (Liuksemburgas))

Santrauka. Straipsnyje analizuojama Reglamento (ES) 2020/1784 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo ES šalyse 7 straipsnyje įtvirtinta naujovė – pagalba nustatant procesinių dokumentų gavėjo adresą, siekiant užtikrinti šalių teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Jame taip pat nagrinėjamas šio reglamento naujovių paveikis stiprinant procesines garantijas. Tiriama nežinomo adreso sąvoka, jos kilmė ir atsiradimo aplinkybės. Straipsnyje pabrėžiama, kad naujasis pagalbos mechanizmas išplečia reglamento taikymo sritį, numatant administracinę pagalbą, prieigą prie duomenų bazių ir informacijos išviešinimą. Kartu kritiškai įvertinama, kad legislatyviniam procese dalies naujovių buvo nepagrįstai atsisakyta.

Pagrindiniai žodžiai: procesinių dokumentų įteikimas, nežinomas adresas, pagalba nustatant adresą, ES įteikimo reglamentas, Europos Sąjungos civilinis procesas.

Received: 28/01/2025. Accepted: 31/03/2025

Copyright © 2025 Vytautas Vaitkevičius. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Ivadas

Temos (problemos) aktualumas. Nors tarptautiniame civiliniame procese procesinių dokumentų įteikimas yra iš pažiūros „sausas“ (techninis) dalykas, savyje jis talpina pagrindinius teisingumo klausimus (Schack, 2001, p. 827). Vienas iš tokių klausimų kyla tada, kai kitos proceso šalies adresas yra nežinomas. Tokie atvejai nepatenka nei į tarptautinio, nei į Europos Sąjungos civilinio proceso taisyklių taikymo sritį (Hagos įteikimo konvencijos¹ 1 str. 2 d., ES įteikimo reglamento² 1 str. 2 d.). Dėl to, nežinant gavėjo adreso, procesiniams dokumentams įteikti yra taikomos nacionalinės civilinio proceso taisyklės (McClean, 2012, p. 35). Tokiu atveju nacionaliniame civiliniame procese procesiniai dokumentai yra įteikiami fiktyviu būdu (Škerl, 2010, p. 73), kai informacija apie vykstantį civilinį procesą yra išviešinama nenustatant, ar procesinių dokumentų gavėjas gavo informaciją apie vykstantį ginčą, ar ne (Anthimos, 2017, p. 4). Faktiškai kita ginčo šalis apie procesą taip ir nesužino, o teisine prasme – tokios šalies teisė į teisingą bylos nagrinėjimą (angl. *fair trial*), kuri numatyta EŽTK³ 6 straipsnio 1 dalyje ir ES Chartijos⁴ 47 straipsnio 1 ir 2 dalyse, gali būti iš esmės paneigta. Kita vertus, tai, kad kitos šalies adresas nėra žinomas, nepaneigia ieškovo teisės į veiksmingą teisminę gynybą. Ši problema, kylanti įteikiant procesinius dokumentus, tiesiogiai nėra sprendžiama 2022 m. įsigaliojusiame naujos redakcijos ES įteikimo reglamente. Tačiau būtent šioje reglamento redakcijoje įtvirtintas 7 straipsnis, kurio pagrindu yra teikiama pagalba nustatyti nežinomą procesinių dokumento gavėjo adresą. Šis naujas teisinis reguliavimas sudaro pagrindą iš naujo vertinti, kaip užtikrinamas interesų balansas dėl ieškovo ir atsakovo teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, kokias procesines garantijas, teises ir pareigas toks reguliavimas suteikia civilinio proceso šalims.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Šio straipsnio tikslas yra atskleisti, ištirti ir kritiškai įvertinti ES įteikimo reglamento nuostatas dėl pagalbos nustatant nežinomą procesinių dokumentų gavėjo adresą, užtikrinant ginčo šalių teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Šiam tikslui įgyvendinti tyrime keliama keli uždaviniai: (i) atskleisti procesinių dokumentų ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą santykį, ypač tada, kai procesinių dokumentų gavėjo adresas nėra žinomas; (ii) ištirti nežinomo adreso sąvoką, nežinomo adreso išimties atsiradimo ir įtvirtinimo Hagos įteikimo konvencijoje ir ES įteikimo reglamente aplinkybes; (iii) kritiškai įvertinti ES įteikimo reglamento 7 straipsnyje dėl nežinomo adreso įtvirtintą teisinį reguliavimą.

Tyrimo objektas. Šio tyrimo objektas yra ES įteikimo reglamento naujovių, numatytų šio reglamento 7 straipsnyje, analizė. Šiame tyrime atskirai nėra tiriami kiti Europos Sąjungos civilinį procesą reguliuojantys teisės aktai, kuriuose numatoma atskira procesinių dokumentų įteikimo tvarka.

Tyrimo metodai bei šaltinių ir literatūros apžvalga. Šio darbo objektui atskleisti buvo naudotas doktrinis teisinis tyrimo metodas, pagal kurį buvo tiriamos, lyginamos ir kritiškai vertinamos kelios teisės šaltinių grupės, susijusios su nežinomo adreso paieška Europos Sąjungos civiliniame procese: (i) teisės aktai, susiję su nežinomo adreso sąvoka ir paieška; (ii) minėtų teisės aktų paruošiamieji dokumentai; (iii) EŽTT⁵ ir ESTT⁶ praktika; (iv) teisės doktrina, kurioje analizuojama ir tiriama nežinomo adreso problema Europos Sąjungos civiliniame procese.

¹ 1965 m. konvencija dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo užsienyje (toliau – Hagos įteikimo konvencija).

² 2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/1784 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas) (toliau – ES įteikimo reglamentas).

³ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTK).

⁴ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (toliau – ES Chartija).

⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT).

⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT).

Temos ištyrimo lygis ir darbo originalumas. Pagal prieinamus duomenis šis straipsnis yra pirmasis tyrimas Lietuvos teisės moksle, kuriuo siekiama ištirti ES įteikimo reglamento naujoves dėl nežinomo adreso nustatymo. Užsienio teisės doktrinoje iki šiol galima rasti tik kelis ES įteikimo reglamento 7 straipsnio, kuriame įtvirtinta aptariama naujovė, komentarus (Urlici, 2024; Hess, 2023). Tačiau šie pakeitimai nei Lietuvos, nei užsienio literatūroje nėra kritiškai įvertinti pagal santykį su procesinių garantijų užtikrinimu Europos Sąjungos civiliniame procese.

1. Procesinių dokumentų įteikimas ir teisė į teisingą bylos nagrinėjimą

Civilinis procesas yra tarsi spektaklis, kuriam reikalingi du protagonistai – jei vieno iš aktorių nėra, sunku jau vien repetuoti, o apie spektaklio atlikimą negalima net pagalvoti (Storskrubb, 2014, p. 352). Dėl to procesinių dokumentų įteikimo institutas, kurio pagrindu abi ginčo šalys yra informuojamos apie procesą ir jo eigą, civiliniame procese iš pirmo žvilgsnio užima nedidelę (McClean, 2012, p. 23), tačiau fundamentalią dalį ir ypač procese su užsienio elementu (Schack, 2001, p. 827).

Europos Sąjungos civiliniame procese, siekiant įgyvendinti šiuos „teisingumo poreikius“ (angl. *needs of justice*) (Storskrubb, 2008, p. 93), procesinių dokumentų įteikimo institutas įtvirtintas dar 2001 m., įsigaliojus Reglamentui Nr. 1348/2000⁷. Reglamentas Nr. 1348/2000 buvo priimtas remiantis Hagos įteikimo konvencijos idėjomis ir principais (McClean, 2012, p. 54). Šis teisinis reguliavimas su tam tikrais pakeitimais sudaro ir naujausio ES įteikimo reglamento, kuriuo pakeistas Reglamentas Nr. 1393/2007⁸, pagrindą. Dėl to procesinių dokumentų įteikimo tikslai Europos Sąjungos civiliniame procese yra bene identiški Hagos įteikimo konvencijos tikslams – sukurti naują, lanksčią ir greitą prašymų perdavimo sistemą, pagrįstą šiuolaikinėmis komunikacijos priemonėmis, užtikrinant ir nepaneigiant atsakovo (procesinių dokumentų gavėjo) interesų (Storskrubb, 2008, p. 93). Europos Sąjungos civiliniame procese šiuos tikslus papildė tai, kad ES įteikimo reglamentu siekiama „išlaikyti ir plėtoti Sąjungą kaip laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę“ (Reglamento Nr. 1348/2000, Reglamento Nr. 1393/2007 ir ES įteikimo reglamento preambulių 1 p.). Būtent šis tikslas akcentuoja, jog Europos Sąjungoje (toliau – ES) procesinių dokumentų įteikimo institutas yra skirtas teisei į teisingą bylos nagrinėjimą užtikrinti (Storskrubb, 2008, p. 94).

Dėl to Europos Sąjungos civiliniame procese procesinių dokumentų įteikimas yra tiesiogiai susijęs su teise į teisingą bylos nagrinėjimą (angl. *fair trial*) (Stein, 2023, p. 1). Pagal EŽTT praktiką procesinės garantijos, kurios kyla iš teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, taikomos ir procesinių dokumentų įteikimo srityje (*Ovüs prieš Turkiją* [EŽTT], para. 46, 47). Tai reiškia, kad, taikant procesinių dokumentų institutą, turi būti užtikrinta tiek ieškovo teisė kreiptis į teismą (angl. *right to access justice*), tiek atsakovo teisė į gynybą (angl. *right to defense*) (Gascón Inchausti, 2017, p. 479, 518; Škerl, 2010, p. 71–72, *Adler* [AG Bot išvada], para. 53). ESTT praktikoje priduriama, kad tikslas pagerinti ir pagreitinti teisminių dokumentų perdavimą tarp valstybių narių negali paneigti teisės į teisingą bylos nagrinėjimą (*Weiss und Partner* [ESTT], para. 47, *Adler* [ESTT], para. 35). Tinkamas procesinių dokumentų įteikimas pirmiausia atsakovui užtikrina teisę į gynybą, kadangi atsakovas yra informuojamas apie vykstantį procesą, jam sudaroma galimybė parengti gynybos poziciją ir atsiliiepti į ieškovo reikalavimą. Kita vertus, procesinių dokumentų įteikimo institutas turi užtikrinti ir ieškovo ekvivalenčią teisę į reikalavimo

⁷ 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1348/2000 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (toliau – Reglamentas Nr. 1348/2000).

⁸ 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas) (toliau – Reglamentas Nr. 1393/2007).

nagrinėjimą net tada, kai atsakovas nedalyvauja civiliniame procese (Velicogna, Lupo ir Ontanu, 2017, p. 10). Byloje *Hypoteční banka* generalinė advokatė V. Trstenjak akcentavo, jog turi būti užtikrinta tiek atsakovo teisė į gynybą, tiek ieškovo teisė į veiksmingą teisinę apsaugą. Tam, kad būtų užtikrinta atsakovo teisė pagal ES Chartijos 47 straipsnio 2 dalį, turi būti imtasi visų reikalingų priemonių suteikti atsakovui visas galimybes gintis, o ieškovui – sudaryti sąlygas pareikšti ieškinį net ir tokiais šaliai, kurios nuolatinė gyvenamoji vieta yra nežinoma ([AG Trstenjak išvada], para. 38).

Taigi procesinių dokumentų įteikimo institutas įgyja ypatingą teisinę reikšmę ir sudaro poreikį derinti ieškovo ir atsakovo teises (interesus), kai viena ginčo šalis procese nedalyvauja savo valia ar prieš ją – slapstosi, kitaip vengia dokumentų įteikimo ar jos buvimo vietos duomenys, kaip antai adresas, faktinė ar nuolatinė gyvenamoji vieta, yra nežinomi (Schack, 2001, p. 830).

2. Procesinių dokumentų įteikimas ir jų gavėjo adresas

Procesinių dokumentų įteikimo institutui Europos Sąjungos civiliniame procese gavėjo adreso reikšmė yra fundamentali. Žinant procesinių dokumentų gavėjo adresą, procesiniai dokumentai yra įteikiami pagal ES įteikimo reglamentą, jame numatytą tvarką ir suteiktas procesines garantijas. Jeigu asmens, kuriam turi būti įteiktas dokumentas, adresas nežinomas, šis reglamentas yra netaikomas (ES įteikimo reglamento 1 str. 2 d.). Būtent tai, ar ieškovas žino kitos ginčo šalies adresą, lemia, ar procesinių dokumentų įteikimui bus taikomas ES įteikimo reglamentas, ar ES valstybės narės nacionalinės civilinio proceso taisyklės.

ES įteikimo reglamento 1 straipsnio 2 dalyje numatytos išimties taikymas priklauso nuo adreso ir jo nežinomumo sąvokų apibrėžimo. Šių sąvokų turinys nepateikiamas nei ES įteikimo reglamente, nei remiantis ESTT praktika. Pagal pažodinį ES įteikimo reglamento aiškinimą adresą būtų galima apibrėžti kaip asmens buvimo vietą, kurią apibūdina gatvė ir numeris ar pašto dėžutė, vietovė, pašto indeksas, šalis (žr. ES įteikimo reglamento A formą). Tai bet kokie elementai, kurie sudaro galimybę identifikuoti gavėjo vietą. Legislatyvinio proceso metu pirminiame reglamento pasiūlymo 1 straipsnio 1 dalies a punkte dėl reglamento srities buvo pateikta nuoroda į adresato nuolatinę gyvenamąją vietą (angl. *domicile*), kuri yra siauresnė sąvoka nei adresas (European Commission, 2018, p. 19). Taip pat priimant reglamentą viena iš valstybių narių siūlė keisti nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoką į faktinės (įprastinės) gyvenamosios vietos (angl. *habitual residence*) sąvoką (Council of the European Union, 2019, p. 40). Tačiau reglamento rengėjai atsisakė nuolatinės gyvenamosios vietos sąvokos, kuri vartojama Briuselis I bis reglamente⁹, taip pat nutarė nevartoti faktinės (įprastinės) gyvenamosios vietos sąvokos, vartojamos Roma I ir Roma II reglamentuose¹⁰. Todėl reglamente buvo palikta plačiausia laikoma adreso sąvoka. Tai, kad adreso sąvoka turėtų apimti minėtas nuolatinės ir faktinės gyvenamosios vietos kategorijas, pagrindžia ir ES įteikimo reglamento tikslai. Kaip minėta, procesinių dokumentų įteikimas pirmiausia yra skirtas užtikrinti atsakovo teisę į gynybą, įskaitant teisę žinoti apie vykstantį procesą, pasirengti ir pateikti atsiliepimą į ieškovo poziciją (ES įteikimo reglamento 35 p.; Storskrubb, 2008, p. 93). Šiam tikslui įgyvendinti būtinas realus procesinių dokumentų įteikimas, neatsižvelgiant į tai, ar atsakovas yra nuolatinėje, faktinėje gyvenamojoje ar kitokioje vietoje. ES įteikimo reglamente nedviprasmiškai deklaruojama, kad procesiniai dokumentai neturėtų būti įteikiami teisinės fikcijos būdu

⁹ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Briuselis I bis reglamentas).

¹⁰ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (toliau – Roma I) ir 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (toliau – Roma II).

(ES įteikimo reglamento 7 p.). Būtent, kai kuriose valstybėse narėse yra leidžiama įteikti procesinius dokumentus teisinės fikcijos būdu net ir tada, kai siuntėjui yra žinoma galima gavėjo buvimo vieta (angl. *whereabouts*). Toks nacionalinis teisinis reguliavimas iškreipia skirtingų valstybių narių ginčo šalių teisinę padėtį ir ją padaro nelygiaverte (Anthimos, 2023, p. 37–38). Taigi, jeigu adreso sąvoka būtų aiškinama siaurai, tai gali sudaryti situacijas, kai, nepaisant to, jog žinoma atsakovo buvimo vieta, bet nežinoma nuolatinė ar faktinė gyvenamoji vieta, procesiniai dokumentai būtų įteikti teisinės fikcijos būdu ir informacija apie vykstantį procesą atsakovo nepasiektų. Todėl adreso sąvoka turėtų apimti ne tik nuolatinės (angl. *domicile*) ir faktinės (angl. *residence*) gyvenamosios vietos sampratą, bet ir bendrojo žinojimo apie dokumento gavėjo buvimo vietą (angl. *whereabouts*) kategoriją.

Adreso nežinomumas turėtų apimti tokias situacijas, kai adresas yra nežinomas subjektyviai (Urlici, 2024, p. 110), t. y. kai įteikimą atliekantis subjektas neturi pakankamai informacijos identifikuoti adresato buvimo vietos. Priešingu atveju ES įteikimo reglamentas būtų taikomas beveik visais atvejais, nes ši reglamento taikymo išimtis būtų taikytina nežinant gavėjo adreso tik objektyviai (kas beveik neįmanoma). Be to, adresas neturėtų būti laikomos nežinomu ir tada, kai jo trūksta, jis neteisingas ar pasenęs (Anthimos, 2023, p. 36). Tokiu atveju prašymą vykdanti institucija turėtų suteikti teisinę pagalbą patikslinant ar ištaisant pateiktą adresą (ES įteikimo reglamento 4 str. b p.; Urlici, 2024, p. 110).

Istoriškai ES įteikimo reglamento 1 straipsnio 2 dalies išimtis kyla iš Hagos įteikimo konvencijos (Anthimos, 2023, p. 80). 1896 m., 1905 m. ir 1954 m. konvencijose dėl civilinio proceso, kurios yra Hagos įteikimo konvencijos pirmtakės (McClean, 2012, p. 12–17), išimtis dėl konvencijos netaikymo nežinomo adreso atveju nebuvo numatyta. 1896 m. konvencijoje apie procesinių dokumento gavėjo adresą neužsimenama, o 1905 m. ir 1954 m. konvencijose pradedamas vartoti terminas „gavėjo adresas“ (angl. *the address of the addressee*, pranc. *l'adresse du destinataire*). 1905 m. ir 1954 m. konvencijų 1 straipsnio 1 dalyje akcentuojama, kad prašyme dėl dokumento įteikimo turi būti nurodytas gavėjo adresas. Joje taip pat numatyta, jog prašymą vykdanti institucija turi informuoti apie faktą, dėl kurio dokumentas negalėjo būti įteiktas. To paties straipsnio 2 dalyje numatyta, kad visi sunkumai, kurių gali kilti dėl prašymo, sprendžiami diplomatiniais kanalais. Taigi istoriškai nors nežinomas gavėjo adresas galėjo būti aplinkybė, dėl kurios dokumentas nėra įteikiamas, tai savaime nebuvo kliūtis procesinių dokumentų įteikimui užsienio valstybėje pagal tarptautines sutartis, kurias pakeitė Hagos įteikimo konvencija.

Pirminiame Hagos įteikimo konvencijos tekste išimties dėl nežinomo gavėjo adreso taip pat nebuvo (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 112). Šios išimties kilmė gali būti siejama su Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos specialiosios komisijos ataskaita. Šioje ataskaitoje buvo siūloma į Hagos įteikimo konvencijos tekstą įtraukti straipsnį, numatantį abipusę pareigą teikti teisinę pagalbą ir tais atvejais, kai gavėjo adresas ar gyvenamoji vieta yra nežinomas (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 111). Kaip vėliau parodė Hagos įteikimo konvencijos taikymo praktika, teisinė pagalba ieškant gavėjo adreso buvo reikalinga (Niederlande and Hague Conference on Private International Law, 2016, p. 32–35). Šis pasiūlymas nebuvo siejamas su poreikiu susiaurinti konvencijos taikymo sritį. Priešingai, specialioji komisija pabrėžė, kad būtų nepagrįsta aiškinti Hagos įteikimo konvencijos taikymo sritį siaurinamai, laikant, jog Hagos įteikimo konvencija netaikoma, jeigu gavėjo adresas yra nežinomas. Priešingai, kai yra prašoma suteikti teisinę pagalbą, tai daroma turint rimtų priežasčių manyti, kad atitinkamas asmuo yra kitos valstybės teritorijoje. Todėl teigiama, kad tokie atvejai turi patekti į konvencijos taikymo sritį, darant prielaidą, jog asmuo, kuriam reikia pranešti, yra prašomojoje valstybėje. Atitinkamai laikoma, kad tik toks plečiamasis konvencijos taikymo srities aiškinimas atitinka jos esmę (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 111). Šį specialiosios komisijos pasiūlymą palaikė Norvegijos Karalystė, nurodydama, kad į konvencijos tekstą

reikėtų įtraukti minėtą tarpusavio pagalbos nuostatą. Norvegijos Karalystė pasisakė ir už nuostatos, pagal kurią numatyta, kad konvencija taikoma tik žinant gavėjo adresą arba gyvenamąją vietą, įtraukimą, jeigu minėta savitarpio pagalbos pareiga nebus įtvirtinta (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 129). Toks Norvegijos Karalystės pasiūlymas reiškia, jog, nenustačius minėtos pareigos, konvencijos taikymo sritis turi būti susiaurinama. Didžioji Britanija, savo ruožtu, pasiūlė į Hagos įteikimo konvencijos 1 straipsnį įtraukti nuostatą, kad konvencija yra netaikoma, kai nėra žinomas gavėjo adresas ar verslo vieta (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 130). Galiausiai toks Hagos įteikimo konvencijos 1 straipsnio pakeitimas, kurį pasiūlė Didžioji Britanija, buvo priimtas be didesnių diskusijų (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 165–169, 336). Kaip spėjama, tai vienas iš pavyzdžių, kokią reikšmę turi laiko trūkumas rengiant tarptautines sutartis (McClean, 2012, p. 35). Praktiniu požiūriu šios išimties įtraukimas į Hagos įteikimo konvenciją reiškia, jog tokiu atveju procesiniai dokumentai bus įteikiami pagal nacionalinę teisę, kurią turi teisę apibrėžti pati susitariančioji valstybė (McClean, 2012, p. 35). Taigi, priešingai nei Hagos įteikimo konvencijos pirmtakėse ir specialiosios komisijos pasiūlymo tikslams, Hagos įteikimo konvencijoje išimtis dėl nežinomo dokumento gavėjo adreso atsirado atsitiktinai konvencijos rengimo metu.

Europos Sąjungos civilinio proceso teisėje ši išimtis atsirado, kadangi tiek ES įteikimo reglamento pirmtakai, tiek dabartinis reglamentas buvo parengti pagal Hagos įteikimo konvenciją. Pirmą kartą ši nuostata pasirodė 1997 m. gegužės 26 d. konvencijoje, kai Europos Vadovų Taryba priėmė konvenciją dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo Europos Sąjungos valstybėse narėse. Ši konvencija taip ir nebuvo ratifikuota dėl Europos Sąjungos 1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutarties (Storskrubb, 2008, p. 92). Šios konvencijos aiškinamajame rašte nurodoma, kad ji buvo parengta pagal Hagos įteikimo konvenciją (European Council, 1997, p. 27), o išimtis palikta, siekiant atleisti prašomas valstybes nuo pareigos įteikti dokumentą, kai adresas nežinomas (European Council, 1997, p. 28). Ši išimtis numatyta visuose reglamentuose, kuriais buvo reguliuojamas procesinių dokumentų įteikimas Europos Sąjungos civiliniame procese (Reglamento Nr. 1348/2000, Reglamento Nr. 1393/2007 ir ES įteikimo reglamento 1 str. 2 d.). 2005 m. vertinant Reglamento Nr. 1348/2000 taikymą šią nuostatą buvo svarstoma panaikinti, siekiant išplėsti reglamento taikymo sritį (Anthimos, 2023, p. 36). Tačiau priimant naująjį Reglamentą Nr. 1393/2007 į tai nebuvo atsižvelgta. Ši pastaba nebuvo plačiau aptarta ir Reglamento Nr. 1393/2007 parengiamuosiuose dokumentuose, kaip ir priimant naujausiąjį ES įteikimo reglamentą.

Nors išimties dėl gavėjo adreso nežinojimo nesvarstyta motyvuotai panaikinti, teisinės problemos, kylančios dėl šios nuostatos, kai adresas nors ir nežinomas, bet gali būti sužinotas suteikiant pagalbą jį nustatant, buvo pabrėžtos dar 1997 m. konvencijos parengiamuosiuose dokumentuose. Juose akcentuojama, kad išimtis dėl gavėjo adreso nežinojimo neatleidžia prašomos valstybės nuo pareigos dėti pastangas tokiam adresui nustatyti, kai adresas yra nepilnas ar neteisingas, ir tik išnaudojus prieinamas priemones prašymas gali būti grąžintas pagal šią išimtį (European Council, 1997, p. 28). Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto išvadoje dėl Reglamento Nr. 1348/2000 siūlyta, kad šiame reglamente būtų tiesiogiai nustatyta pareiga valstybėms narėms „imtis visų pagrįstų veiksmų, maksimaliai išsiunčiant informaciją, siekiant išsiaiškinti asmens, kuriam turi būti įteiktas dokumentas, adresą“, kai trūksta duomenų apie gavėjo adresą (European Economic and Social Committee, 1999, p. 49). Tiek Hagos įteikimo konvencijos atveju (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 110–111), tiek ir šiuo atveju pasiūlymai dėl tokios pareigos apibrėžimo ir įtvirtinimo tekste nebuvo priimti. Nepaisant to, šiuo tikslu buvo bandoma pasitelkti jau esamą teisinį reguliavimą. Praktikoje bandyta pasinaudoti tiek Reglamento Nr. 1348/2000 nuostata, pagal kurią centrinė įstaiga yra atsakinga už visų problemų, galinčių atsirasti perduodant įteiktinus dokumentus, sprendimą

(Reglamento Nr. 1348/2000 3 str. b p.), tiek ES įrodymų reglamentą¹¹ (European Commision, 2013, p. 7). Tačiau abu šie būdai buvo vertinami kaip sudėtingi ir netinkami tam, kad būtų suteikta pagalba randant asmens, kuriam turi būti įteikti dokumentai, adresą (European Commision, 2013, p. 7). Vėliau ši problema dėl nežinomo gavėjo adreso ir pareigos išsiaiškinti tokio asmens buvimo vietą aktualizavosi ESTT praktikoje, kurioje kilo klausimas dėl nacionalinio teismo teisės tęsti bylos nagrinėjimą, kai atsakovas nedalyvavo civilinėje byloje, o jo adresas – nežinomas. ESTT išaiškino, kad, procese nedalyvaujant atsakovui ir nežinant atsakovo adreso, teismas turi teisę tęsti bylos nagrinėjimą tik jeigu buvo imtasi visų būtinų priemonių, kurių reikalaujama pagal rūpestingumo ir sąžiningumo principus, siekiant suteikti galimybę atsakovui apsiginti (*Hypoteční banka* [ESTT], para. 52, *Cornelius de Visser* [ESTT], para. 55). Šiuo išaiškinimu iš esmės suformuluota pareiga, pagal kurią turi būti imtasi visų būtinų priemonių nustatyti gavėjo buvimo vietą ir sudaryti sąlygas gavėjui pateikti poziciją dėl pareikštų reikalavimų. Atsižvelgiant į tai, 2013 m. Europos Komisijos ataskaitoje jau nurodoma, kad būtina svarstyti, kaip ištaisyti problemą dėl asmenų adreso nustatymo ir patikslinti, kam, kokio turinio ir kokios apimtys priklauso pareiga ieškoti procesinių dokumentų gavėjo adreso (European Commision, 2013, p. 8). 2014 m. Europos Komisijos publikuotoje studijoje pateiktas pasiūlymas, kad pareiga padėti nustatyti gavėjo adresą turėtų būti paskirta centrinėms įstaigoms, kadangi šios įstaigos turi lengviausią prieigą prie viešųjų registrų ir kitų duomenų bazių (European Commission, 2014, p. 22). Kitoje Europos Komisijos pateiktoje 2017 m. studijoje akcentuojama, kad turi būti sukurtas vienodas teisinis reguliavimas dėl nežinomo gavėjo adreso nustatymo (European Commission, 2017, p. 80). Atliepian šį poreikį, naujojo ES įteikimo reglamento projekte buvo pateiktas pasiūlymas numatyti pareigą suteikti pagalbą nustatant gavėjo adresą. Europos Komisija pasiūlyme dėl naujojo ES įteikimo reglamento nurodė, kad toks teisinis reguliavimas bus skirtas sumažinti kliūtis, kurios trukdo inicijuoti civilinį procesą su tarptautiniu elementu, kai nėra informacijos apie dokumento gavėjo buvimo vietą arba paaiškėja, kad turima informacija neteisinga (European Commision, 2018, p. 12). Šiuo tikslu ES įteikimo reglamente buvo priimtas 7 straipsnis. Tokiu būdu Europos Sąjungos civilinio proceso sistemoje sudarytos sąlygos įgyvendinti *Hypoteční banka* ir vėliau *Cornelius de Visser* bylose ESTT išaiškintą pareigą imtis visų prieinamų ir būtinų priemonių, siekiant sudaryti sąlygas atsakovui įgyvendinti teisę į gynybą (Hess, 2023, p. 81). Pagal naujausią ESTT praktiką ES įteikimo reglamento 7 straipsnis nėra privalomas, bet vienas iš būdų siekiant suteikti galimybę atsakovui apsiginti (*Toplofikatsia Sofia* [ESTT], para. 78). Atitinkamai, ES įteikimo reglamento sritis buvo išplėsta, numatant, kad reglamentas yra taikomas, kai yra suteikiama pagalba nustatyti nežinomą procesinių dokumentų gavėjo adresą.

3. Pagalba nustatant procesinių dokumentų gavėjo adresą

ES įteikimo reglamento 7 straipsniu, kuriuos įtvirtintas mechanizmas dėl asmens adreso nustatymo, įgyvendinta Hagos įteikimo konvencijos rengimo metu išreikšta idėja dėl pareigos suteikti pagalbą nustatant asmens adresą. Kaip minėta, Hagos įteikimo konvencijos rengėjai siūlė numatyti mechanizmą, pagal kurį prašančioji institucija turėtų teisę pateikti prašymą, o jį vykdanči kitos valstybės institucija turėtų pareigą imtis priemonių, kad atsakovas, kurio gyvenamoji vieta nežinoma, būtų informuotas apie bylos iškėlimo dokumentą (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 110). Pagal šį mechanizmą prašymą vykdančioji institucija turi padėti rasti procesinio dokumento gavėjo

¹¹ 2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/1783 dėl valstybių narių teismų bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose (įrodymų rinkimas) (toliau – ES įrodymų reglamentas).

vieta ir informuoti šį asmenį apie iškeltą civilinę bylą. Konvencijos rengėjai siūlė, kad vykdančioji institucija šią pareigą turėtų vykdyti pagal savo teisėje žinomas formas (Conference de la Haye de Droit International Prive, 1965, p. 110). Pagal ES įteikimo reglamento 7 straipsnį, kita vertus, valstybėms narėms suteikiama teisė pasirinkti iš keleto pagalbos teikimo būdų. Taigi preliminariai šis ES įteikimo reglamente numatytas mechanizmas, kuriuo suteikiama teisė teikti pagalbą keliais būdais, yra inovatyvesnis nei Hagos įteikimo konvencijos rengėjų pasiūlymas.

ES įteikimo reglamento 7 straipsnyje numatyta, kad valstybė narė, kurioje turi būti įteiktas procesinis dokumentas asmeniui, neturinčiam žinomo adreso, turi pareigą suteikti pagalbą nustatant tokio asmens adresą (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d.). ESTT praktika patvirtina, kad ši pagalba gali būti teikiama ne tik tada, kai objektyviai nėra žinomas gavėjo adresas, bet ir tada, kai yra pagrįstų priežasčių manyti, kad jis nuolat gyvena kitos valstybės narės teritorijoje (*Toplofikatsia Sofia* [ESTT], para. 78). Siekiant įgyvendinti reglamento 7 straipsnyje numatytą pareigą suteikti pagalbą, valstybė narė turi teisę pasirinkti vieną iš trijų pagalbos būdų. Šiame straipsnyje nenumatyta savarankiškos procedūros dėl asmens adreso nustatymo, o tik nurodoma pareiga valstybei narei pasirinkti vieną iš kelių pagalbos būdų. Todėl pagalbos suteikimo būdas ar būdai priklauso nuo valstybės narės nacionalinės teisės (Hess, 2023, p. 82), kas riboja šių pagalbos būdų galimą veiksmingumą. Šiai pareigai įgyvendinti valstybės narės taip pat įpareigos išviešinti informaciją apie teikiamą pagalbą (ES įteikimo reglamento 7 str. 2 d.). Taigi ES įteikimo reglamento 7 straipsnyje valstybėms narėms numatytos dvi pareigos: pagalbos pareiga ir informavimo pareiga.

3.1. Pareiga suteikti pagalbą ir jos būdai

ES įteikimo reglamento 7 straipsnyje įtvirtintą pareigą suteikti pagalbą nustatant asmens adresą valstybės narės turi teisę įgyvendinti trimis būdais. Visi šie būdai yra lygiaverčiai ir valstybės narės gali suteikti galimybę naudotis tiek vienu, tiek keliais pagalbos būdais.

Pirmasis pagalbos būdas yra apibūdinamas kaip administracinė pagalba perduodančioms institucijoms (Urlici, 2024, p. 175). Pagal šį būdą valstybė narė turi nurodyti paskirtąją įstaigą ar keletą jų, kurioms kitų valstybių narių perduodančiosios agentūros turi teisę tiesiogiai teikti prašymus asmenų adresui nustatyti (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. a p.). Pagal pirminį pasiūlymą šiuo būdu turėjo būti suteikta teisminė pagalba (angl. *judicial assistance*) pagal kitos valstybės narės teismo, kuris nagrinėja bylą, prašymą (European Commision, 2018, p. 19). Dėl tokios teisminės pagalbos ir teismo aktyvaus vaidmens nustatant nežinomą asmens adresą negatyvią nuomonę išreiškė mažiausiai kelios valstybės narės. Airija, Austrija, Malta ir Vokietija nurodė, kad šio pagalbos būdo negalės suteikti dėl to, kad pagal nacionalinio civilinio proceso taisyklės pareiškėjas, o ne teismas turi pareigą pateikti gavėjo adresą (Council of the European Union, 2019, p. 53, 97 ir 88). Vokietija pabrėžė, kad tokios pagalbos suteikimas proceso šalims kitose valstybėse narėse suteiktų nepagrįstą pranašumą (privilegiją), palyginti su šalimis, dalyvaujančiomis nacionaliniame civiliniame procese Vokietijoje (Council of the European Union, 2019, p. 88). Todėl legislatyvinio proceso metu šis pagalbos teikimo būdas buvo pakeistas, susiaurinant jo taikymo sritį – teisminė pagalba buvo pakeista administracine. Šią administracinę pagalbą teikia kitos valstybės narės paskirtoji įstaiga, o ne teisminė institucija. Žinoma, reglamentas neriboja valstybių narių teisės nurodyti bet kurią paskirtąją įstaigą, kuri turi vykdyti prašymą nustatyti asmens, kuriam turi būti įteiktas dokumentas, adresą. Ši įstaiga tiesiog turi būti tinkama – turėti tinkamą kompetenciją, išteklius ir kitas priemones šiam tikslui įgyvendinti (Urlici, 2024, p. 176). Valstybės narės, įgyvendindamos šį pagalbos teikimo būdą, paskyrė keletą skirtingų subjektų: (i) apylinkės teismus (Bulgarija, Čekija, Slovakija, Slovėnija, iš dalies Olandija); (ii) antstolius (Belgija, Lietuva, Liuksemburgas); (iii) vieną

iš ministerijų (Danija, Kipras, Kroatija, Vengrija); (iv) specialius pareigūnus, institucijas ar įstaigas (Graikija, Ispanija, Italija, Portugalija, Rumunija) (Europos e. teisingumo portalas). Taigi, nepaisant legislatyvinio proceso metu atliktų šio pagalbos būdo pakeitimų, dalis valstybių narių paskyrė teismines institucijas. Tikėtina, kad šios institucijos, turėdamos teisminę kompetenciją, kurios neturi valstybės institucijos ar įstaigos, galės veiksmingiau padėti nustatant nežinomą asmens adresą.

Antruoju pagalbos būdu yra suteikiama galimybė teikti tiesioginius prašymus kitų valstybių narių duomenų bazėms, pavyzdžiui, gyvenamosios vietos registrams (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. b p.). Pagal šį pagalbos būdą teisę teikti prašymą turi fiziniai ir juridiniai asmenys. Prašymai gali būti teikiami ir fiziškai, ir elektroniniu būdu. Šie prašymai turi būti teikiami pagal standartinę formą, kuri valstybės narės turi būti išviešinta Europos e. teisingumo portale. Šis būdas skirtas prieigai prie skirtingų valstybių narių registrų ir kitų duomenų bazių suteikti (Hess, 2023, p. 83). Kadangi šiam pagalbos teikimo būdui reikia tiesioginės prieigos prie nacionalinės duomenų bazės, tai gali sudaryti poreikį atlikti ir duomenų bazės pakeitimus (Hess, 2023, p. 83). Dėl to nors legislatyvinio proceso metu šis pagalbos būdas ir nebuvo pakeistas, jau tada valstybės narės nurodė, kad jis yra neįgyvendinamas dėl praktinių kliūčių. Vokietijoje šio pagalbos būdo būtų beveik neįmanoma įgyvendinti, nes tai reikštų, kad užsienio valdžios institucijoms turėtų būti sukurta ir suteikta prieiga prie visų Vokietijos nuolatinių gyvenamųjų vietų registrų (Council of the European Union, 2019, p. 26). Prancūzija nurodė, kad tokio pagalbos būdo negalės įgyvendinti, kadangi Prancūzijoje nėra nacionalinės duomenų bazės, kurioje būtų galima rasti asmens adresą (Council of the European Union, 2019, p. 76). Praktikoje tai iš esmės paaiškina, kodėl iki šiol tik dvi valstybės narės – Estija ir Rumunija – yra nurodžiusios, jog teiks pagalbą šiuo būdu. Pagal pateiktus duomenis Estija yra sukūrusi atskirą tiesioginio prašymų padavimo pateikiant standartinę formą procedūrą (Europos e. teisingumo portalas). Kita vertus, Rumunija galimai nė nėra tinkamai įgyvendinusi pareigos pavišinti informaciją ir ją pateikti Europos e. teisingumo portale pagal ES įteikimo reglamento 7 straipsnio 2 dalies b punktą. Minėtame portale nėra tiesioginės prieigos prie Rumunijos nacionalinės duomenų bazės, o jame tik pavišinti aktualių institucijų pavadinimai ir nuorodos, kas panašiau į paskutiniojo pagalbos būdo įgyvendinimą. Taigi dar reglamento priėmimo stadijoje įvardyti trūkumai nebuvo ištaisyti, kas galėjo lemti, kad vos dvi valstybės narės pasirinko teikti pagalbą šiuo būdu.

Pagal trečiąją pagalbos būdą valstybė narė turi pareigą išviešinti „išsamią informaciją“ Europos e. teisingumo portale, kaip rasti asmens adresą (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. c p.). Pirminėje reglamento redakcijoje buvo numatyta, kad valstybė narė turėtų pateikti „praktines gaires“ dėl nacionalinių priemonių, skirtų asmens adresui nustatyti (European Commission, 2018, p. 19). Toks apibrėžimas implikuoja pareigą parengti detalų gidą, kuriame būtų išdėstyti praktiniai žingsniai ir patarimai dėl informacijos apie nežinomą adresą gavimo. Tačiau galutinėje reglamento redakcijoje buvo numatyti „išsamumo“ ir „informacijos“ kriterijai. Jie itin abstraktūs ir nesudaro pagrindo tikėtis, jog šis pagalbos būdas bus praktiškai veiksmingas. Galima situacija, kad valstybės narės išviešinta informacija jokia apimtimi nesiskirs nuo tos informacijos, kuri yra viešai prieinama internete. Tai, kad valstybių narių pateikta informacija yra bendrojo pobūdžio ir praktinė jos reikšmė labai menka, matyti ir pagal valstybių narių jau pateiktą informaciją minėtame portale (žr. informaciją Europos e. teisingumo portale, kurią pateikė Airija, Austrija, Latvija, Lenkija, Malta, Prancūzija, Suomija, Švedija, Vengrija ir Vokietija). Todėl šis būdas ir laikomas lengviausiu būdu įgyvendinti savo pareigas pagal ES įteikimo reglamento 7 straipsnio 1 dalį (Stein, 2023, p. 10), arba dar kitaip – tai paprasčiausias ir mažiausiai ambicingas pagalbos būdas (Hess, 2023, p. 83).

Nepaisant to, iki šiol dauguma Europos Sąjungos valstybių narių (apie 60 proc.) yra pasirinkusios teikti pagalbą perduodančioms agentūroms dėl tiesioginio prašymų teikimo nacionalinėms institucijoms

(ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. a p.). Kol kas tik dvi valstybės narės suteikia galimybę tiesiogiai teikti prašymus savo nacionalinėms duomenų bazėms (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. b p.), o likusioji dalis valstybių narių (apie 40 proc.) pasirinko teikti pagalbą suteikiant išsamią informaciją apie prieinamas priemones nustatyti asmens adresą (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. c p.):

Administracinė pagalba perduodančioms agentūroms (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. a p.)	Pagalba teikti tiesioginius prašymus duomenų bazėms (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. b p.)	Pagalba teikiant išsamią informaciją apie adresų paieškos galimybes (ES įteikimo reglamento 7 str. 1 d. c p.)
Belgija	Estija	Airija
Bulgarija	Rumunija	Austrija
Čekija		Latvija
Danija		Lenkija
Graikija		Malta
Ispanija		Prancūzija
Italija		Suomija
Kipras		Švedija
Kroatija		Vengrija
Lietuva		Vokietija
Liuksemburgas		
Olandija		
Portugalija		
Rumunija		
Slovakija		
Slovėnija		
Vengrija		

Šaltinis: Europos e. teisingumo portalas

3.2. Pareiga išviešinti informaciją

Greta pareigos suteikti pagalbą nustatant asmens adresą ES įteikimo reglamente numatyta, kad kiekviena valstybė narė turi pareigą išviešinti informaciją Europos e. teisingumo portale apie pagalbą nustatant asmens adresą (ES įteikimo reglamento 7 str. 2 d.). Pirma, valstybės narės turi informuoti, kokiais ES įteikimo reglamento 7 straipsnio 1 dalyje numatytais būdais bus suteikta pagalba (ES įteikimo reglamento 7 str. 2 d. a p.). Antra, tos valstybės narės, kurios pasirinko teikti administracinę pagalbą arba suteikti tiesioginę prieigą prie nacionalinių duomenų bazių, turi pareigą pateikti paskirtųjų įstaigų pavadinimus ir kontaktinius duomenis (ES įteikimo reglamento 7 str. 2 d. b p.). Trečia, valstybėms narėms taip pat numatyta pareiga išviešinti informaciją, ar valstybės narės, į kurią kreipiamasi, institucijos *ex officio* pateikia užklausas dėl informacijos apie adresus nacionalinėms duomenų bazėms, kai prašyme įteikti dokumentą nurodytas adresas yra neteisingas (ES įteikimo reglamento 7 str. 2 d. c p.). Šia nuostata valstybėms narėms nebuvo nustatyta pareiga *ex officio* ieškoti asmens nežinomo adreso, o padaryti prieinamą informaciją apie valstybės narės praktiką. Dauguma valstybių narių nurodė, kad institucijos savo pačių iniciatyva teiks užklausas dėl informacijos apie adresus nacionalinėms duomenų bazėms, jeigu prašyme bus nurodytas neteisingas adresas (Belgija, Čekija, Danija, Graikija, Ispanija, Kroatija, Liuksemburgas, Olandija, Portugalija, Slovakija, Slovėnija, Lenkija, Suomija, Švedija ir Vokietija)

(Europos e. teisingumo portalas). Kitos valstybės narės nurodė, kad tokios pagalbos *ex officio* neteikia, arba šios informacijos neišviešino (Europos e. teisingumo portalas). Galiausiai pabrėžtina, kad pareiga informuoti yra nuolatinė (Urlici, 2024, p. 177), todėl valstybės narės turi nuolatos atnaujinti informaciją, pateiktą Europos Komisijai dėl pagalbos nustatant adresą.

Išvados

1. Pirma, nepaisant to, kad ES įteikimo reglamento reforma nebuvo įtvirtintas fiktyvių nacionalinių procesinių dokumentų įteikimo būdų draudimas, ES įteikimo reglamento pakeitimai dėl pareigos suteikti pagalbą nustatant nežinomą procesinių dokumentų gavėjo adresą toliau stiprina teisės į teisingą bylos nagrinėjimą apsaugą Europos Sąjungos civiliniame procese.
2. Antra, ES įteikimo reglamento 7 straipsniu nėra panaikinama ES įteikimo reglamento taikymo išimtis dėl nežinomo gavėjo adreso, tačiau yra išplečiama ES įteikimo reglamento taikymo sritis, sudarant sąlygas nustatyti procesinių dokumentų gavėjo adresą mažiausiais trimis būdais: per administracines institucijas, suteikiant prieigą prie duomenų bazių arba pateikiant išsamią informaciją apie galimus adresų paieškos būdus valstybėje narėje.
3. Trečia, nors legislatyviniam procese ES įteikimo reglamento 7 straipsnis buvo priimtas iš esmės pagal pateiktą Europos Komisijos pasiūlymą, reglamento pasiūlyme numatyti pagalbos teikimo būdai buvo pakeisti, susiaurinant jų taikymo sritį. Praktinę šių pakeitimų reikšmę sumažino ne tik pakeitimai, atlikti legislatyvinio proceso metu, bet ir netinkamas valstybių narių pareigos suteikti pagalbą įgyvendinimas bei paprasčiausio pagalbos būdo pasirinkimas.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Tarptautiniai ir regioniniai teisės aktai

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950). *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987. Konvencijos dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo užsienyje (1965).

Europos Sąjungos teisės aktai

Convention drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on the service in the Member States of the European Union of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters. *OJ C* 261, 27.8.1997, p. 2.

Tarybos 2000 m. gegužės 29 d. reglamentas (EB) Nr. 1348/2000 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse. *OL L* 160, 2000 6 30, p. 37.

Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. liepos 11 d. reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II). *OL L* 199, 2007 7 31, p. 40.

Europos Parlamento ir Tarybos 2007 m. lapkričio 13 d. reglamentas (EB) Nr. 1393/2007 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas). *OL L* 324, 2007 12 10, p. 79.

Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. birželio 17 d. reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). *OL L* 177, 2008 7 4, p. 6.

Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. gruodžio 12 d. reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. *OL L* 351, 2012 12 20, p. 1.

Europos Parlamento ir Tarybos 2020 m. lapkričio 25 d. reglamentas (ES) 2020/1784 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse (dokumentų įteikimas). *OL L* 405, 2020 12 2, p. 40.

Europos Parlamento ir Tarybos 2020 m. lapkričio 25 d. reglamentas (ES) 2020/1783 dėl valstybių narių teismų bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose (įrodymų rinkimas). *OL L* 405, 2020 12 2, p. 1.

Specialioji literatūra

- Anthimos, A. (2017). Fictitious Service of Process in the EU - Requiem for a Nightmare? Iš: Bělohávek, A. J. ir Rozehnalová, N. (2017). *Czech Yearbook of International Law, 2017, Vol. VIII / Application and Interpretation of International Treaties*. Hague: Lex Lata BV, 1–24.
- Anthimos, A. (2023). Article 1 Scope. In: Anthimos, A. and Isidro, M. R. (2023). *The European Service Regulation: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 27–58.
- Conference de la Haye de Droit International Prive (1965). *Actes et Documents de la Dixieme Session 7 Au 28 Octobre 1964, tome III, Notification*. Haga: La Haye Imprimerie Nationale.
- Gascón Inchausti, F. (2017). Service of proceedings on the defendant as a safeguard of fairness in civil proceedings: in search of minimum standards from EU legislation and European case-law. *Journal of Private International Law*, 13(3), p. 475–518. <https://doi.org/10.1080/17441048.2017.1386264>
- Golab, A. (2019). Cross-border implications of fictitious service and unreasoned judgements in the EU. *IPRax: Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 39(1), 30–35.
- Hess, B. (2023). Article 7 Assistance in address enquiries. In: Anthimos, A. and Isidro, M. R. (2023). *The European Service Regulation: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd., 79–85.
- Niederlande and Hague Conference on Private International Law (2016). *Practical Handbook on the Operation of the Service Convention (4th edition)*. HCCH: Hague Conference on Private International Law.
- Schack, H. (2001). Transnational Service of Process: A Call for Uniform and Mandatory Rules. *Uniform Law Review*, 4, p. 827–839. <https://doi.org/10.1093/ulr/6.4.827>
- Stein, A. (2023). Introduction. In: Anthimos, A. and Isidro, M. R. (2023). *The European Service Regulation: a commentary*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd, 1–26.
- Storskrubb, E. (2008). *Civil Procedure and EU Law: A Policy Area Uncovered*. Oxford: Oxford University Press.
- Storskrubb, Eva. (2014). Due notice of proceedings: present and future. *Uniform Law Review*, 19(3), p. 351–364. <https://doi.org/10.1093/ulr/unu022>
- Škerl, J. K. (2010). The Service of Court Documents on Persons with Unknown Residence – A comparative analysis with an emphasis on Slovenia. In: Dahlberg, M. (ed.) (2010). *De Lege: Juridiska fakulteten i Uppsala, Årsbok 2010: Party autonomy – Civil procedural views on party autonomy, Franz Klein, EU law and More*. Uppsala: Iustus Förlag, 71–96.
- Urlici, B. (2024). Band II/2 Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR, Band II/2. In: Rauscher, T. (2024). *Europeischer Zivilprozess- und Kollisionsrecht EUZPR / EuIPR*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt.
- Velicogna, M., Lupo, G., and Ontanu, E. A. (2017). Simplifying Access to Justice in Cross-Border Litigation, the National Practices and the Limits of the EU Procedures. The Example of the Service of Documents in the Order for Payment Claims. *International Journal of Procedural Law*, 1, p. 1–31 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/1765/106704> [2025 m. sausio 28 d.].

Teismų sprendimai

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai ir generalinių advokatų išvados

- Weiss und Partner [ESTT], Nr. C-14/07, [2008-05-08]. ECLI:EU:C:2008:264.
- Adler [ESTT], Nr. C-325/11, [2012-12-19]. ECLI:EU:C:2012:824.
- Adler [AG Bot išvada], Nr. C-325/11, [2012-09-20]. ECLI:EU:C:2012:583.
- Hypoteční banka [AG Trstenjak išvada], Nr. C-327/10, [2010-09-08]. ECLI:EU:C:2011:561.
- Hypoteční banka [ESTT], Nr. C-327/10, [2011-11-17]. ECLI:EU:C:2011:745.
- Cornelius de Visser [ESTT], Nr. C-292/10, [2012-03-15]. ECLI:EU:C:2012:142.
- Toplofikatsia Sofia [ESTT], Nr. C-222/23, [2012-05-16]. ECLI:EU:C:2024:405.

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

- Gospodinov v. Bulgarijā [EŽTT], Nr. 62722/00, [2007-09-13]. ECLI:CE:ECHR:2007:0510JUD006272200.
- Ovüs prieš Turkiją, [EŽTT], Nr. 42981/04, [2009-10-13]. ECLI:CE:ECHR:2009:1013JUD004298104.

Travaux préparatoires

- European Council (1997). Explanatory Report on the convention, drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on the service in the Member States of the European Union of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters. *OJ C* 261, 27.8.1997, p. 26.

European Economic and Social Committee (1999). Opinion of the Economic and Social Committee on the 'Proposal for a Council Directive on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters'. *OJ C* 368, 20.12.1999, p. 47.

European Commission (2018). Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents). *COM/2018/379 final*.

Council of the European Union (2019). Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents) – Comments from Member States, Interinstitutional File 2018/0204(COD), ST13744/18, Brussels, 30 October 2018.

Kita medžiaga

European Commission (2013). REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL AND THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE on the application of Regulation (EC) No 1393/2007 of the European Parliament and of the Council on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (service of documents). *COM/2013/0858 final*.

European Commission, Directorate-General for Justice (2014). Study on the application of Council Regulation (EC) No 1393/2007 on the service of judicial and extra judicial documents in civil or commercial matters, final report. Publications Office.

European Commission, Directorate-General for Justice and Consumers, Gascón Inchausti, M., Hess, B., Cuniberti, G. et al. (2017). An evaluation study of national procedural laws and practices in terms of their impact on the free circulation of judgments and on the equivalence and effectiveness of the procedural protection of consumers under EU consumer law, strand 1, mutual trust and free circulation of judgments. Publications Office.

Vytautas Vaicekauskas yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantas ir jaunesnysis asistentas. Magistro studijų metu Vilniaus universiteto Teisės fakultete mokėsi Ciuricho universiteto Teisės fakultete (Šveicarija), dalyvavo Paryžiaus arbitražo akademijoje (Prancūzija) bei tarptautiniuose privatinės teisės inscenizacijos konkursuose. Studijas baigė *magna cum laude* diplomu. Doktorantūros studijų metu stažavosi Liuksemburgo Europos teisės centre (Liuksemburgas). Tyrinėja ir domisi tarptautiniu ir Europos Sąjungos civiliniu procesu, tarptautiniu arbitražu ir tarptautine prekybos teise.

Vytautas Vaicekauskas is a PhD student and a teaching assistant at Vilnius University Faculty of Law. During his Master's studies at Vilnius University Faculty of Law, he studied at the Faculty of Law of the University of Zurich (Switzerland), participated in the Paris Arbitration Academy (France) and international private law moot court competitions. He graduated with *magna cum laude* distinction. As part of doctoral studies, he undertook a research visit at the Luxembourg Centre for European Law (Luxembourg). His research interests include international and European Union civil procedure, international arbitration and international trade law.